

О. С. Маріна,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ПАРАДОКСАЛЬНА ОБРАЗНІСТЬ І НЕМОЖЛИВІ СВІТИ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена виявленню специфіки парадоксальних поетичних форм, а саме парадоксальності образності та неможливих світів у сучасному англомовному поетичному дискурсі. Розмежовано мікропарадоксальні та макропарадоксальні поетичні образи. Неможливі поетичні світи визначаються параметрами неможливого часу та простору, які втілено за допомогою стилістичних прийомів металепису, пролепису та гістеропротерону.

Ключові слова: когнітивно-дискурсивна категорія парадоксальності, парадоксальна поетична форма, парадоксальний поетичний образ, неможливий поетичний світ.

ПАРАДОКСАЛЬНАЯ ОБРАЗНОСТЬ И НЕВОЗМОЖНЫЕ МИРЫ В СОВРЕМЕННОМ АНГЛОЯЗЫЧНОМ ПОЭТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

Статья посвящена выявлению специфики парадоксальных поэтических форм, а именно парадоксальной образности и невозможных миров в современном англоязычном поэтическом дискурсе. Выделены микропарадоксальные и макропарадоксальные поэтические образы. Невозможные поэтические миры определяются параметрами невозможного времени и пространства, воплощенные при помощи стилистических приёмов металеписа, пролеписа и гистеропротерона.

Ключевые слова: когнитивно-дискурсивная категория парадоксальности, парадоксальная поэтическая форма, парадоксальный поэтический образ, невозможный поэтический мир.

PARADOXICAL IMAGERY AND IMPOSSIBLE WORLDS IN CONTEMPORARY ANGLOPHONE POETIC DISCOURSE

The article focuses on revealing the specificity of paradoxical poetic forms, in particular paradoxical imagery and impossible worlds. Paradoxicality is viewed as a cognitive and discourse category characterized by prototypical effects. It involves mental processes and discourse configurations in their interaction. The content of the category is structured by a number of categorial features, while its form is represented by paradoxical poetic forms, such as paradoxical poetic imagery, paradoxical poetic structures, paradoxical poetic worlds, etc., displaying different extent of manifestation in poetic discourse. The paradoxicality category is structured by several focuses, such as contradiction, impossibility and mobility. The contradiction focus includes the features of anomaly, illogicality and incongruity. The impossibility focus embraces the characteristics of weirdness and ambiguity. The mobility focus involves dynamism, graduality, moveability and boundedness. In contemporary Anglophone poetic discourse these characteristics are manifested differently. Paradoxical imagery is classified into micro-paradoxical and macroparadoxical. Microparadoxical images are expressed by poetic oxymora, paradoxes, antithesis, catachresis, localized within the boundaries of a noun phrase or sentence. Macroparadoxical imagery transcends the boundaries of the sentence and is realized on textual or even discursive level. Impossible poetic worlds are determined by the parameters of impossible time and space, actualized by means of metalepsis, prolepsis and hysteron proteron.

Key words: cognitive and discourse category of paradoxicality, paradoxical poetic form, paradoxical poetic image, impossible poetic world.

На зламі століть антропокосмічний принцип осмислення картини світу відображає децентровану систему уявлень людини про світ [2, с. 18]. Зароджуються нові типи поетичного мислення, а саме *екологічне* [2; 3], *цитатне* [5] та *есеїстичне* [3]. Особлива постмодерністська чуттєвість, мовлення, знаки та символи [7] замінюються дігімодерністською взаємодією з артефактом [6] та метамодерністською паралаксістю [10].

Постструктуралістська парадигма, що панувала в різних сферах гуманітарного знання затверджує принцип «методологічного, або епістемологічного сумніву» [1, с. 6]. Деконструкція як специфічна практика аналізу художнього тексту, зорієнтована на виявлення внутрішньої суперечливості тексту, розкриття його логічних глухих кутів та інференцію смислів, що приховано навіть від автора, тобто «сплячих» смислів, які успадковані від дискурсивних практик минулого. Поетика постмодернізму руйнує закономірності [там само, с. 154], встановлює ризоматичний принцип текстотворення (див. О. А. Бабелюк), згідно з яким у тексті переплітаються безліч «коренів» (див. напр., Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі) і кодів, утворюючи ризому. У XXI столітті посткогнітивна парадигмальна мозаїчність дає поштовх до пошуку нестандартних шляхів у вирішенні лінгвістичних і міждисциплінарних проблем, сповідуючи, як зазначає О.П. Воробйова, принцип «епістемної збірки».

У такому еволюційному та загальнонауковому контексті **актуальності** набувають дослідження *іраціональних* виявів свідомості, а саме емоцій, інтуїції, а також феноменів, яким властива *парадоксальність*, алогічність, абсурдність, аномальність. **Об'єкт** статті становлять парадоксальні поетичні форми, зокрема (не)можливі поетичні світи та парадоксальні поетичні образи. Метою є виявлення засобів парадоксализації поетичних світів і поетичних образів. Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**: 1) визначити поняття парадоксальності поетичної форми у світлі когнітивно-дискурсивної категорії парадоксальності; 2) розробити типологію (не)можливих поетичних світів і парадоксальних поетичних образів.

Одвічна проблема встановлення характеру парадоксу в XXI столітті трансформується у глобальніші виміри. Саме у цю добу все більшу увагу дослідників привертає парадоксальність як характеристика соціальної та художньої свідомості [3; 1; 2], як невід'ємна риса художніх дискурсивних практик [3; 1], поетичних зокрема [4; 8]. Парадоксальність розкривається не лише у суперечливих формах і явищах, а ґрунтується на категоріях інакшого, що викликає «подвійний і неможливий ефекти» [3, с. 57].

Дослідження парадоксальності з позиції когнітивно-дискурсивної парадигми уможливує її визначення як когнітивно-дискурсивної категорії, що охоплює мисленнєві процеси та їх мовленнєві перетворення. Зміст категорії парадоксальності виражено її категоріальними ознаками, що підпорядковуються низці фокусів. Фокус суперечливості включає риси алогічності, аномальності та інконгруентності. Фокус неможливості охоплює характеристики неочікуваності, несумісності та дивакуватості. Фокус мобільності інкорпорує якості рухомості, межовості, динамічності та градуальності. Форму категорії парадоксальності репрезентовано низкою парадоксальних поетичних форм різного ступеня експлікації у сучасному англомовному поетичному дискурсі – парадоксальним поетичним образом, парадоксальною поетичною структурою та парадоксальним поетичним світом.

З огляду на об'єкт статті, детальніше зупинимось на парадоксальних поетичних образах і парадоксальних поетичних світах. Функціонування парадоксальних поетичних образів спостерігається у *неможливих поетичних світах*. У засто-

суванні методики моделювання можливих світів до аналізу поетичного дискурсу спираємось на праці М.-Л. Ryan [9]. У художньому просторі М.-Л. Райн розмежує онтологічну неможливість, неможливий час, неможливий простір і неможливий текст взагалі [там само]. Онтологічна неможливість реалізуються за допомогою прийому металепису як парадоксального прийому наративу, який тлумачиться як будь-яке вторгнення екстрадієгетичного наратора в текстовий світ або навпаки. Нemoжливий час і простір актуалізовано в сучасному англомовному поетичному дискурсі через прийоми *гістеропротерону* та *пролепису*, що ґрунтуються на порушенні хронологічного перебігу подій.

Парадоксальний поетичний образ визначаємо як когнітивно-семіотичне утворення, що структурується передконцептуальною, концептуальною, і вербальною іпостасями, характеризується варіативністю та динамічністю концептуально-семантичної структури та постає як *мультимодальний конструкт*. Іншими словами, він є результатом актуалізації парадоксальних смислів через їх «трансляцію» у різних семіотичних вимірах – поетичному, візуальному та аудіовізуальному дискурсах. Таким чином осмислення й інтерпретація парадоксального поетичного образу відбувається на перетині двох або більше модусів його формування та функціонування, а саме вербального, візуального та аудіовізуального. По-перше, маються на увазі відеоролики, створені за мотивами того чи іншого поетичного тексту, на зразок «*Парадоксів та оксиморонів*» Дж. Ешбері (англ. *Paradoxes and Oxymora* by J. Ashbery). По-друге, інтерсеміотичні зв'язки встановлюються між парадоксальними поетичними та парадоксальними візуальними образами.

У парадоксальних словесних поетичних образах, виражених оксимороном або парадоксом, актуалізовано рису суперечливості: *progress is a comfortable disease* (e.e. cummings) *artificial heart* (P. Gizzi), *black Sun* (D. Gascoyne), *city is a soliloquy* (A. Joron); *living doll* (S. Plath, C. Duffy); *I have a man in my hands I have a woman in my shoes* (K. Koch). Парадоксальні образи-катахреси, виражають ознаку інконгруентності: *And the heart-rounded world that holds us up, sighing, could be our next best friend* (J. Garrett); *shaving seconds, sexy money* (R. Argmantrout). У свою чергу, парадоксальні образи-адінатони вербалізують характеристику неможливості, як-от у вірші У. Одена (англ. *W.H. Auden*) *As I Walked Out One Evening*. Риторична фігура вираження неможливого – адінатон тлумачиться як гіперболічне порівняння доведено до найвищого ступеня неможливості. За допомогою поетичних адінатонів (*I'll love you / Till China and Africa meet / the River jumps over the mountain / the salmon sing in the street*) викреслюється смисл найпалкішого вічного кохання, але створюється дещо комічний ефект. Виходячи з положень теорії схем Е. Семіно, для інтерпретації наведеного фрагменту вимагається активація схеми ФІЗИЧНІ УМОВИ, що містить знання про географічне місцеположення, характеристики флори та фауни. Цей процес відбувається завдяки лексичним одиницям – складникам образів-адінатонів: *China, Africa, river, mountain, salmon*. Проте у цьому випадку має місце відхилення від стереотипної схеми, оскільки у реальному світі два континенти (*China, Africa*) ніколи не об'єднуються, річка ніколи не перестрибне через гору, а риба (*salmon*) ніколи не співатиме на вулиці. Натомість, такий неможливий світ видається доволі можливим в аналізованому поетичному тексті.

Проектування неможливого світу у віршованому творі Ч. Бернштейна «*Solidarity Is the Name We Give to What We Cannot Hold*» відбувається завдяки суперечливості образу ліричного героя, який стверджує свою одночасну причетність до нескінченної низки поетичних напрямів, літературно-стильових епох і шкіл: *I am a nude formalist poet; a constructivist poet / Objectivist poet / a surrealist poet in Jersey / a Dada poet / a cubo-futurist poet in Central Park*. Прецедентні імена, зокрема географічні назви – *New York, California, San Francisco, Jersey, Harvard Square* – свідчать про просторову рухомість поета. Головною ж характеристикою митця, що реконструюємо у результаті аналізу, є його «*багатоанальність*» – *multitrack poet*. Мається на увазі співіснування у художній свідомості сучасного поета контрастивних і суперечливих властивостей, що відбивається у співіснуванні у композиційно-смісловій структурі навіть одного поетичного тексту рис різних поетичних жанрів і форм, що дає можливість зробити висновок про *трансжанровість* сучасного англомовного поетичного дискурсу. У цьому віршованому творі можливим видається моделювання двох текстових світів, що вступають у відношення протиріччя. Перший – *Світ ліричного героя – поета – творчої особистості*, операторами якого виступає дейктична одиниця *I*. Другий – *Світ читачки з оператором – she*.

До неможливого поетичного дискурсу відносимо і віршовані твори, що увійшли до збірки *73 poems* (насправді 79). Назва є аллюзією на однойменну збірку віршів Е.Е. Каммінгса *73 virgins*. У такий спосіб поет наче натякає на зміст і форму того поетичного, що він збирається представити на розсуд читачеві/слухачеві/глядачеві. Адже ця поезія представляє сплав вербальної, звукової і візуальної площин. За поетичною грою словами, фонемами, цифрами, за вираховуванням і систематизацією складів, стоїть своєрідна типологізація мовленнєвих одиниць. У результаті аналізу нами встановлено низку критеріїв, за якими композиційно побудовано класифікації: за абетковим порядком; за фонологією; за кількісним принципом. Наприклад, *dourly/hourly/John Gotti/sourly, Bruce Lee/drolly/holy/lowly/slowly*. Морфеми, слова й словосполучення обрано за римуванням кінцевого складу, як у попередніх прикладах *-ly; -ment: oinkment / ointment / anointment / appointment / disjointment / disappoint(ment)* тощо. Як правило, кількість складів у номінативних одиницях зростає у фінальному рядку або вживається словосполучення. Так, у поетичному тексті 7 перші три рядки вимовляються у два склади: *gain weight/jailbait/soul mate*. У наступному рядку номінативна одиниця *hesitate* відкриває ланцюг трискладових слів: *penetrate, watergate*. У текстовому світі одного вірша або усіх поетичних текстів суположенню підлягають несумісні образи або форми, що відлунюють ще невідомими смислами: *jailbait* та *soul; eat me* (poem 73), *beat me/defeat me* (poem 74). Інтертекстуальні зв'язки проступають через вживання прецедентних імен реальних осіб з неіснуючими істотами: *John Gotti* (вірш 2); *Bruce Lee* (вірш 4); *Mommy/Madonna/Cicccone* (вірш 75).

Підсумовуючи зазначимо, що в сучасному англомовному поетичному дискурсі виявлено мікропарадоксальні та макрпарадоксальні поетичні фонообрази та образи-картинки. Параметри, що визначають неможливість поетичних світів – неможливий час та неможливий простір утілено завдяки стилістичним прийомам металепису, пролепису та гістеропротерону. **Перспективу** подальших досліджень вбачаємо у виявленні когнітивно-комунікативних стратегій парадоксальності сучасного англомовного поетичного дискурсу.

Література:

1. Ильин И. П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / И. П. Ильин. – М. : Интрада, 1996. – 256 с.
2. Маньковская Н. Д. Эстетика на переломе культурных традиций / Н. Д. Маньковская. – М. : ИФ РАН, 2002. – 230 с.
3. Эпштейн М. Н. Постмодерн в русской литературе / М. Н. Эпштейн. – М. : Высшая школа, 2005. – 495 с.
4. Bernstein Ch. Attack of the Difficult Poems: Essays and Inventions / Ch. Bernstein. – Chicago : University of Chicago Press, 2011. – 296 p.
5. Hassan I. The Postmodern Turn: Essays in Postmodern Theory and Culture / I. Hassan. – Ohio : Ohio State University Press, 1987. – 268 p.
6. Kirby A. Digimodernism: How New Technologies Dismantle the Postmodern and Reconfigure Our Culture / A. Kirby. – New York; London : Continuum, 2009. – 288 p.

7. Lyotard J.-F. Answering question: What is postmodernism / J.-F. Lyotard // *Innovation / Renovation: New perspectives on the humanities*. – Madison. – 1983. – P. 329–341.
8. Perloff M. *Unoriginal Genius : Poetry by Other Means in the New Century* / M. Perloff. – Chicago : University of Chicago Press, 2012. – 232 p.
9. Ryan M.-L. *Impossible Worlds and Aesthetic Illusion* / M.-L. Ryan // *Immersion and Distance : Aesthetic Illusion in Literature and Other Media*. – Rodopi B.V., Amsterdam. – NY, 2013. – P. 131–150.
10. Vermeulen T. Notes on Metamodernism / T. Vermeulen, R. van den Akker // *Journal of Aesthetics and Culture*. – 2010. – Vol. 2. – P. 10–24.

УДК 811.61.2'243'26

Н. М. Мартинишин,

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою НУ «Львівська політехніка», м. Львів

СПОНУКАЛЬНІ ДІАЛОГИ ЯК НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ В КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У статті зосереджено увагу на спонукальних діалогах – навчальному матеріалі в курсі УМІ, завдяки якому можна на будь-якому етапі вивчення мови значно ефективніше працювати зі студентами-іноземцями, швидше очікувати досягнення ними бажаного комунікативного рівня, більш природно і невимушено (з прив'язкою до теми і ситуації) організовувати навчальний процес, щоб студенти якнайшвидше подолали мовний бар'єр, були активними співрозмовниками, готовими до живого спілкування в чужомовному середовищі. Обґрунтовано важливість чіткої мотивації студентів, розуміння того, що навіть коротке, вивчене на перших заняттях прохання може цього ж дня бути використане в конкретній мовній ситуації на вулиці, в транспорті, в крамниці і т.д. В статті зроблено акцент на тому, що діалоги дуже важливі для використання в курсі УМІ матеріалі, на який слід зважати при виборі навчального забезпечення, хоч часто в підручниках, які найчастіше доступні іноземцям, бракує вправ для навчання говорінню і слуханню. Кілька таких підручників розглянуто в цьому дослідженні як приклад того, що укладачі використовують діалоги лише як ілюстративний матеріал для певних граматичних чи лексичних явищ, тоді як доцільно було б чітко розмежовувати навчальний матеріал відповідно до розділів мовознавчої науки в межах одного підручника, щоб діалоги, якщо вони є, не були лише текстами-ілюстраціями до граматичних підрозділів.

Ключові слова: українська мова як іноземна, спонукальні діалоги, мовленнєва ситуація.

ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ДИАЛОГИ КАК УЧЕБНЫЙ МАТЕРИАЛ В КУРСЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

В статье сосредоточено внимание на побудительных диалогах – учебном материале в курсе украинского языка как иностранного, благодаря которому можно на любом этапе изучения языка гораздо эффективнее работать со студентами-иностранцами, скорее ожидать достижения ими желаемого коммуникативного уровня, более естественно и непринужденно (с привязкой к теме и ситуации) организовывать учебный процесс, чтобы студенты как можно быстрее преодолели языковое препятствие, были активными собеседниками, готовыми к живому общению в иноязычной среде. Обосновано важность четкой мотивации студентов понимания того, что даже изученный на первых занятиях диалог может в этот же день быть использован в конкретной языковой ситуации на улице, в транспорте, в магазине и т.д. В статье сделан акцент на том, что диалог очень важен для использования в курсе украинского языка как иностранного, материал, который следует учитывать при выборе учебного обеспечения, хотя часто в учебниках, которые чаще всего доступны иностранцам, не хватает упражнений для обучения коммуникации. Несколько таких учебников рассмотрено в этом исследовании в качестве примера того, что составители используют диалоги только как иллюстративный материал для определенных грамматических или лексических явлений, тогда как целесообразно было бы четко разграничивать учебный материал в соответствии с разделами языкознания в пределах одного учебника, чтобы диалоги, если они есть, не были только текстами-иллюстрациями к грамматическим подразделениям.

Ключевые слова: украинский язык как иностранный, побудительные диалоги, речевая ситуация.

INCENTIVE DIALOGUES AS TEACHING MATERIAL IN THE STUDY PROCESS OF UKRAINIAN AS A FOREIGN

In the article attention is concentrated on incentive dialogues – educational material in a course of Ukrainian as a foreign language due to that it is possible on any stage of study of language considerably more effective to work with students-foreigners, quicker to expect an achievement by them desirable communicative level, more naturally and naturally (with attachment to the theme and situation) to organize an educational process, that students overcome a language barrier as quick as possible, were active interlocutors ready to live interaction in a foreign environment. Importance of clear motivation of students, understanding of that even the short, request studied on the first employments can this very day be used in a concrete language situation outside is reasonable, in a transport, in a shop et cetera. In the article an accent is done on that dialogues very important for the use in a course of Ukrainian as a foreign language material on that it follows to take into account at the choice of the educational providing, though often in textbooks that mostly accessible to the foreigners, exercises failing for studies to the manner of speaking and listening. A few such textbooks are considered in this research as an example of that compilers use dialogues only as illustrative material for the certain grammatical or lexical phenomena, while expediently it would be clearly educational material in accordance with the divisions of linguistic science within the limits of one textbook, that dialogues, if they are, were not only texts-illustrations to grammatical subdivisions.

Key words: Ukrainian as a foreign language, incentive dialogues, speech situation.

Основною частиною навчального комплексу є підручник – книга, що викладає основи наукових знань відповідно до програми і призначена для навчання. Крім теоретичних відомостей, містить вправи і завдання для самостійної роботи, для вироблення умінь і навичок, для розвитку мовлення. Підручник реалізує загальнодидактичні принципи: 1) єдності навчання, виховання і розвитку особистості; 2) науковості, систематичності і послідовності; 3) наступності і перспективності; 4) зв'язку теорії з практикою; 5) усвідомленості й доступності; 6) наочності; 7) застосування різних форм навчальної діяльності; 8) оптимального вибору і поєднання різних методів і прийомів навчання. Зі специфічних методичних принципів особливу увагу приділяють комплексності (взаємопов'язаному навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності), принципам мовленнєво-мислительної активності та мовленнєвої індивідуалізації [3, с. 97]. Дотримуючись таких загальних закономірностей, укладачі обирають найдоцільніше наповнення для засобів навчання.

Укладачі підручників з української мови як іноземної по-різному організовують навчальний матеріал, залежно від того, на якому рівні іноземці володіють мовою, як швидко їм потрібно досягти кінцевого результату, який із видів мовленнєвої діяльності повинен домінувати в навчанні, щоб задовольнити потребу іноземця.